

02.10.2012

NOTAT OM SELVEVALUERINGSVÆRKTØJ FOR SKOLELEDERE

1. INDLEDNING – PÅ TÆRSKLEN TIL DEN DIGITALE FOLKESKOLE

Siden man i starten af halvfemserne tog det første tilløb til at afsøge digitale mediers muligheder i de forskellige undervisnings- og læringspraksisser, står vi nu – med tyve års opbyggede erfaringer om digitalisering af folkeskolen og et skærpet politisk fokus på digitalisering – på tærsklen til en endelig realisering af den digitale folkeskole.

Gennem de sidste tyve år har vi kunnet observere, hvordan man inden for folkeskolen har oparbejdet erfaringer med it, udbygget it-infrastruktur samt italesat rammerne for den digitale folkeskole. På baggrund heraf har vi nu nået et digitalt modenhedsniveau inden for folkeskoleområdet, som kombineret med et fælles politisk fodslag for den strategiske og økonomiske ramme for den digitale folkeskole gør, at vi endelig er gået ind i eksekveringsfasen.

En endelig realisering af den digitale folkeskole skal ikke mindst ses tilskyndet af det faktum, at de nuværende modtagere af undervisningen i folkeskolen er født ind i den digitale tidsalder og derfor er vokset op med de digitale midler som en del af deres virkelighed. Dertil kommer, at vi i disse år imødegår en virkelighed, der omfatter såvel færre hænder som færre økonomiske ressourcer på folkeskoleområdet, hvorfor det må forventes, at integrationen af it og digitale læremidler på folkeskoleområdet inden længe bliver en bydende nødvendighed for, at vi ikke går på kompromis med kvaliteten af undervisning og læring.

I lyset af ovenstående erkendelser er det ikke overraskende, at der hersker bred politisk enighed om, at folkeskolen skal gøres digital, hvilket har givet sig udslag i, at stat og kommuner tilsammen har afsat 1,5 mia. kr. til at forbedre adgangen til it og digitale læremidler på folkeskoleområdet¹. Den politiske enighed har desuden medført fastsættelsen af en strategisk ramme for en digitaliseret folkeskole, hvilken præsenteres i den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015. I hovedtræk omfatter strategien en velfungerende it-infrastruktur, at lærere og elever har let adgang til digitale læremidler, samt at læringsmål og it og digitale læremidler indgår som en naturlig del af undervisningen².

Skønt det digitale modenhedsniveau inden for folkeskolen er nået, og den strategiske og økonomiske ramme er på plads, skal udfordringerne i forhold til at indfri strategien og administrere de digitale investeringer decentralt ikke underkendes. Internationale studier viser, at det er et udbredt fænomen selv i lande med en politik for brug af it i undervisningen, at skoleledere og lærere savner konkrete værktøjer til at omsætte visionen til en konkret undervisningspraksis i deres hverdag³. Dertil kommer, at

---

¹ Regeringen og KL: "Aftale om den kommunale og regionale økonomi for 2012", juni 2011.

² Regeringen, KL og Danske Regioner, Den digitale vej til fremtidens velfærd – Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015, august 2011.

³ ITL Teacher Survey, 2011

digitaliseringen af den danske folkeskole ikke finder sted i et vakuum, men derimod foregår sideløbende med en række andre strømninger, der – ligesom integrationen af it og digitale læremidler – udfordrer folkeskolens traditionelle undervisningsformer og syn på læring. Konkrete eksempler herpå er bl.a. undervisningsdifferentiering, linjeopdeling i overbygningsskolerne samt Cooperative Learning⁴.

For den enkelte skoleleder – der i vid udstrækning er ansvarlig for det sidste og afgørende skridt i retningen mod den digitale skole – kan det derfor synes at være noget af en udfordring at skulle administrere denne digitale omstillingsproces. Det aktuelle spørgsmål er, hvordan vi så sørger for, at skoleledere og lærere har de fornødne værktøjer til at sikre kvaliteten og udviklingen af it og digitale læremidler ude på den enkelte skole.

Det Digitale Råd vil med dette notat stille et værktøj til rådighed for den enkelte skole og skoleleder i form af en selvevalueringsmodel. Værktøjet er tænkt som en hjælp til de skoler, der ønsker at tilrettelægge deres omstillingsproces med afsæt i skolens nuværende digitale ståsted. Værktøjet giver en første indikation af, hvor man som skoleleder skal prioritere indsatsen og forslag til, hvilke praktiske skridt, skolen kan tage for at få det størst mulige udbytte af it og digitale læremidler i undervisning og læring.

Den resterende del af dette notat falder i tre afsnit:

- Afsnit 2 skitserer folkeskolens digitale udvikling gennem de seneste 30 år
- Afsnit 3 sammenfatter nogle af de væsentligste internationale erfaringer med selvevalueringsværktøjer
- Afsnit 4 beskriver, hvordan Rådets selvevalueringsværktøj kan anvendes

Det Digitale Råds selvevalueringsværktøj er tilgængeligt online på <http://selvevaluering.cedi.dk>.

---

⁴ Cooperative Learning er en betegnelse for undervisning, hvor eleverne samarbejder efter bestemte principper med henblik på læring. Kagan S. & Stenlev J., Undervisning med samarbejdsstrukturer. Cooperative Learning, 2006

2. TRE FASER I SKOLENS DIGITALE UDVIKLING – ET TILBAGEBLIK

Inden vi præsenterer de nærmere elementer i selvevalueringsmodellen vil vi kort skitsere den historiske udvikling, som efter Rådets opfattelse har præget og vil præge anvendelsen af teknologi i den danske folkeskole. Udviklingen kan grundlæggende deles op i tre faser:

1980-1993: VISIONEN OM IT I UNDERVISNINGEN DANNES

I første fase handlede det i al væsentlighed om at anskaffe teknologi og danne sig de første erfaringer med, hvad teknologien kunne. Området blev båret frem af lokale ildsjæle og nød kun undtagelsesvist særlig bevågenhed på ledelsesplan som mere end et fag på linje med alle andre fag.

Skal man i tilbageblik sammenfatte, hvad ledelsesopgaven i væsentlighed gik ud på under denne fase i udviklingen af den digitale folkeskole, kan man sige, at de gode ledere gav plads, at visionen for brug af it i folkeskolen spirede frem og blev dannet – de bedste ledere engagerede sig aktivt i denne proces.

1993-2009: MÅL OG MIDLER ITALESÆTTES

I anden fase begyndte man at fokusere på, hvordan it konkret kunne integreres i de enkelte fag. Den konkrete anledning var vedtagelsen af den nye folkeskolelov i 1993, hvor det blev slået fast, at it skal bruges og integreres i alle fag samtidig med, at der blev taget de første skridt til at gøre op med enhedsskolen som læringsmæssig vision.

I den forbindelse tog mange skoler og skoleforvaltninger initiativ til at anskaffe programmer til undervisningsbrug, mens lærere og elever i stigende grad begyndte at bruge digitale værktøjer til kommunikation og deling af viden. Det var også i denne periode, at internettet slog igennem – ikke bare i folkeskolen, men i hele samfundet og på globalt plan.

Omstillingen i folkeskolen skete dog ikke fra den ene dag til den anden. Som Birgitte Holm Sørensen, Lone Audon og Karin Levinsen fra DPU har bemærket det:

”Industrisamfundets undervisnings- og læringspraksisser er vanskelige at bryde, idet de er resultater af årtiers overleverede traditioner og udgør en del af lærernes habitus – og for den sags skyld også forældrenes og i nogle tilfælde elevernes, hvilket spiller ind på forventningsplanet og medvirker til en fastholdelse af praksis. Dette betyder ofte, at når de digitale medier introduceres i skolen, bliver de objekt for læring, idet man skal lære at bruge teknologien, før man kan tænke de digitale medier ind som didaktiske muligheder i den eksisterende og sædvanlige lærings- og undervisningspraksis”⁵.

Hvad angår skolernes tekniske infrastruktur markerede rapporten

”Informationsteknologi i folkeskolen” fra 1996 for alvor et skift i tænkningen omkring anvendelsen af it og digitale læremidler ved undervisningen i folkeskolen. Indtil da bar it måske præg af at være et lidt stedmoderligt behandlet nicheområde, som de enkelte

---

⁵ Sørensen et al (2010): ”Skole 2.0”, p. 61

skoler og kommuner investerede i alt afhængigt af interesser og profileringsønsker. Men med rapporten fra 1996 blev det imidlertid klart, at kommunerne for at nå den daværende regerings målsætning om én tidssvarende pc for hver 5-10 elever i folkeskolen, måtte fordoble deres årlige anskaffelser af computere. Rapportens anbefalinger blev indføjet i aftalen om kommunernes økonomi for 1997, hvorved rammerne for anvendelse af it i undervisningen gradvist blev forbedret⁶.

I perioden fra 2004-2007 blev skolernes samling af computere yderligere opgraderet gennem Undervisningsministeriets program for It i Folkeskolen, hvor 500 mio. kr. blev udmøntet over tre år primært til anskaffelse af computere for elever i 3. klasse, men også i nogen udstrækning til anskaffelse af interaktive whiteboards og lignende.

Sideløbende med opgraderingen af den fysiske maskinpark skete der en udvikling af den faglige og administrative infrastruktur ved at UNI-C – styrelsen for it i undervisningen – forestod udviklingen af en række løsninger, der dels gjorde det muligt for lærerne at trække på grundlæggende digitale læremidler (undervisningsportalen EMU) samt fik mulighed for at varetage grundlæggende administration, forberedelse og kommunikation med såvel kolleger som elever og forældre via nettet (SkoleIntra og SkoleKom).

Set i tilbageblik har ledelsesopgaven i denne periode været præget af, at man i bredere omfang har italesat visionen, sørget for udbredelse den nye teknologi i større omfang og gjort sig erfaringer med, hvordan det har påvirket didaktik og arbejds gange i folkeskolen.

2009-NU: DEN DIGITALE FOLKESKOLE REALISERES

I tredje fase handler det om at inkorporere de mange nye måder at lære på, som den ny teknologi muliggør i en ny 'digital didaktik', der supplerer det traditionelle, klasseværelse-baserede læringsbegreb med forløb, hvor digitale læringsmidler og elevens selvstændige arbejde med disse udgør den væsentligste strukturerende ramme med læreren som en aktiv medspiller og vejleder.

I takt med forbedringerne i adgangen til it-udstyr samt udviklingen og udbredelsen af de administrative og faglige it-systemer på folkeskoleområdet er det blevet muligt for stadig flere lærere at danne sig deres egne erfaringer omkring brug af it i en faglig sammenhæng. Det er i den forbindelse gradvist blevet klart, at der er potentiale for at anvende it bredt i undervisningen og ikke som et selvstændigt fag. Med Undervisningsministeriets faghæfte 48 "Fælles Mål" om it- og mediekompetencer i folkeskolen, er denne udvikling blevet cementeret. Inddragelse af it i undervisningen er i dag et læringsmæssigt krav i alle fag, og der foreligger konkrete retningslinjer for, hvordan it kan inddrages med brug af tværfaglige undervisningsforløb⁷.

---

⁶ Finansministeriet, Undervisningsministeriet, Forskningsministeriet, KL, Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune: "Informationsteknologi i undervisningen", maj 1996.

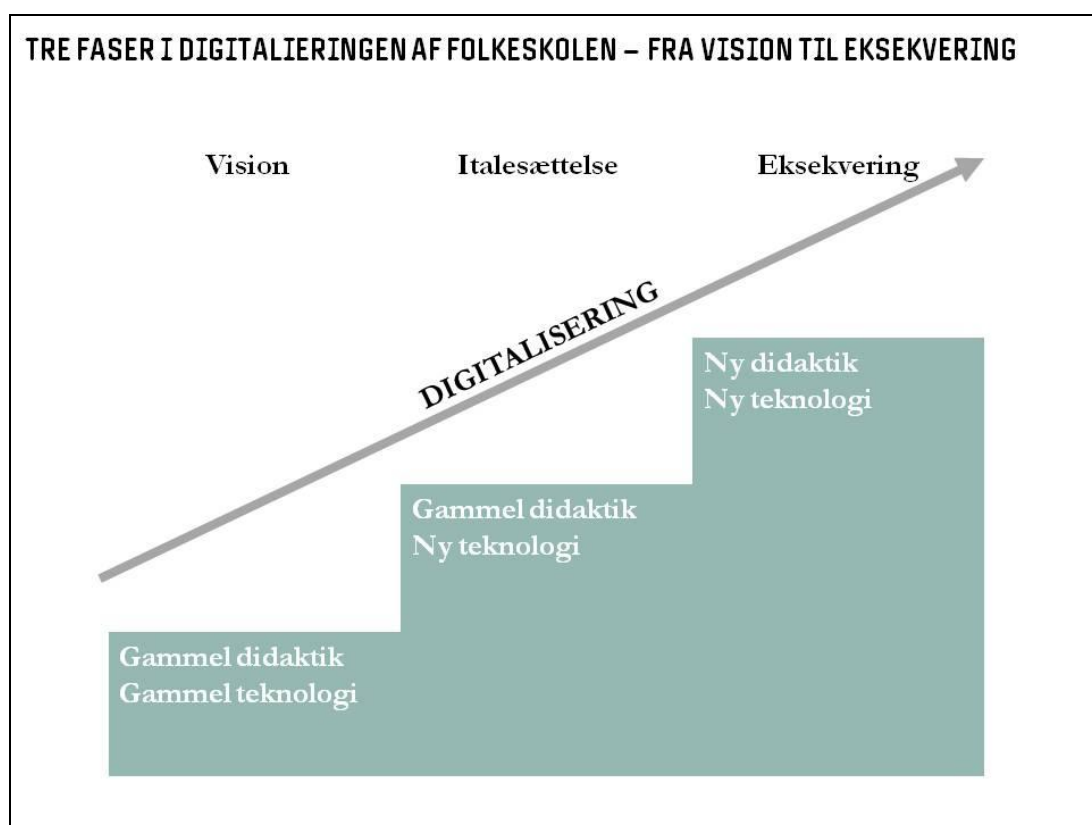
⁷ Undervisningsministeriet: "Fælles Mål 2009: It- og Mediekompetencer i folkeskolen, faghæfte 48", 2010.

Ledelsesopgaven er i den forbindelse at identificere, hvor den enkelte skole har særlige potentialer og svage sider og sørge for at sætte en plan i værk, der kan kompensere for de svage sider og udfolde potentialet fuldt ud.

Det nye ideal for undervisningen er, at eleverne i højere grad sættes i stand til at deltage frem for at modtage, så de derigennem kan udvikle sig både læringsmæssigt og som aktive medborgere. Digitaliseringen er samtidig blevet et værktøj, der kan bidrage til, at skolelivet og skoleaktiviteterne ikke er bundet til det fysiske klasseværelse og et stramt fastlagt tidsforløb.

Med den seneste aftale mellem regeringen og KL om kommunernes økonomi for 2012 har indsatsen for øget anvendelse af it i folkeskolen politisk set nået sit foreløbige højdepunkt: Mens kommunerne på den ene side forpligter sig til at afsætte en milliard kroner til opgradering af skolernes fysiske infrastruktur, har regeringen reserveret 500 mio. kr. til over de kommende år at bidrage til at udvikle markedet for digitale læremidler og understøtte udviklingen af effektive distributionskanaler samt erfaringerne fra brug af disse til skolesektoren som helhed. Det må forventes, at kvaliteten i brugen af it og digitale læremidler i undervisningen som følge heraf vil opleve et kvalitativt løft i de kommende år⁸.

Nedenstående figur sammenfatter skolens digitale udvikling som skitseret ovenfor.

⁸ Regeringen og KL: ”Aftale om den kommunale og regionale økonomi for 2012”, juni 2011.

Som det fremgår af figuren, er vi nu i eksekveringsfasen for den digitale folkeskole, hvilket bringer os tilbage til det førnævnte forslag om en model for selvevaluering til at planlægge og strukturere eksekveringsfasen.

3. INTERNATIONAL ERFARINGER MED SELVEVALUERING

Det skal indledningsvis bemærkes, at en selvevalueringsmodel for den enkelte skoles digitale indsats ikke fjerner de førnævnte udfordringer, som den enkelte skoleleder står over for i forhold til at realisere den digitale skole. Til gengæld kan en selvevalueringsmodel klæde skolelederen på til at imødekomme aktuelle udfordringer ved at angive mål og retning for skolens digitaliseringsindsats. Det fordrer imidlertid, at modellen anvendes systematisk og som et redskab til refleksion, så modellen derved kan blive et konkret hjælpeværktøj og bidrage til læring frem for blot kontrol.

En selvevaluering for skolens arbejde med it og digitale læremidler vil skulle kortlægge skolens digitale ståsted, og derudfra angive de praktiske skridt, skolen kan tage, for at forbedre udbyttet af it og digitale læremidler i undervisning og læring. På den måde vil skolelederen være bedre i stand til at tilrettelægge en digital omstillingsproces, ligesom lederen gives en platform, hvorfra en dialog med lærere, elever, forældre og andre interessenter kan finde sted.

Vender man blikket mod lande såsom England, Norge og Ungarn, har man i disse lande udviklet lignende selvevalueringsmodeller for skolers brug af it og digitale læremidler. Mens der endnu ikke foreligger nogle effektstudier fra Ungarn – hvilket med al sandsynlighed skyldes, at selvevalueringsmodellen her er relativ ny – viser undersøgelser fra England og Norge, der har beskæftiget sig med selvevalueringsmodeller siden henholdsvis 2006 og 2008 imidlertid, at skoleledernes erfaringer med modellerne har været overvejende positive.

Erfaringer fra England viser, at brug af selvevalueringsmodellen kan være et nyttigt værktøj for skoler, der scorer højt såvel som lavt i deres selvevaluering. For skoler der placerer sig lavt i modellen, har modellen bidraget til at højne skolens egne forventninger samt givet lærerne et nyt syn på, hvordan it og digitale læremidler kan anvendes på tværs af fag og bidrage til læring. For skoler der er højt placeret har modellen bidraget til at strukturere skolens digitale dagsorden og inspirere til, hvordan den digitale indsats kan blive endnu bedre⁹.

Lignende konklusioner nås i en norsk undersøgelse, hvor de adspurgte skoleledere ligeledes konkluderer, at et selvevalueringsværktøj for skolernes udviklingsarbejde med it og digitale læremidler, har angivet retning og mål for skolernes it-indsats. I samme undersøgelse nævnes også, at selvevalueringsværktøjet har været medvirkende til, at skolen har fået blik for, at it er mere end blot infrastruktur – det også kan være med til at flytte rammerne for undervisning og læring¹⁰.

---

⁹ Becta (British Educational Communications and Technology Agency), Self-review framework for small schools, 2009

¹⁰ Oddrun Laugsand, En digital kompetent skole², 2010

På baggrund af de udenlandske erfaringer tegner der sig altså et billede af, at en selvevalueringsmodel til kortlægning og udvikling af skolens digitale indsats kan være et brugbart redskab for den enkelte skoleleder til at hjælpe skolen i retning af en mere digital hverdag. Samtidig kan anvendelsen af et selvevalueringsværktøj på et mere aggregeret niveau være medvirkende til at skabe et fælles sprog for, hvad der er den mest udbytterige brug af it og digitale læremidler og lægge kimen til udveksling af erfaringer på tværs af skoler.

4. DET DIGITALE RÅDS SELVEVALUERINGSVÆRKTØJ

Det Digitale Råds selvevalueringsværktøj er udviklet for at give skolerne et redskab i deres arbejde med it og digitale medier i folkeskolen.

Selvevalueringsværktøjet er primært målrettet skoleledere, men har relevans for skolen som helhed og dermed også lærerne. Værktøjet kan udfyldes af skolelederen på egen hånd, eksempelvis hvis han eller hun ønsker hurtigt input til det videre arbejde på området. Værktøjet kan også bruges som et samtaleværktøj, hvor lærere og skoleleder på et miniseminar kan gå spørgsmålene igennem og få en samlet snak om skolens status på it-området. Selve værktøjet består af en række spørgsmål, der besvares online, hvorefter man får en profil på skolens status omkring brug af it og digitale medier.

Målet med selvevalueringsværktøjet er at hjælpe den enkelte skole til at få et samlet overblik over stærke og svage sider i forhold til at bruge it og digitale medier i skolen. Hermed kan værktøjet forhåbentlig sætte en proces i gang, der kan hjælpe den enkelte skole med at udvikle anvendelsen af it og digitale medier.

Selvevalueringsværktøjet gør det muligt for den enkelte skole at få en indikation på, hvor man bør fokusere indsatsen, når det handler om at udvikle skolen til i endnu højere grad at inddrage it og digitale læremidler i undervisningen.

Værktøjet fungerer på den måde, at det på baggrund af skolens input præsenterer nogle relevante anbefalinger til det videre arbejde. Det foregår grundlæggende på denne måde:

- Trin 1: Skolen udfylder et spørgeskema
- Trin 2: Værktøjet matcher besvarelse med anbefalinger
- Trin 3: Skolen præsenteres for en samlet status med anbefalinger

Vi vil i det følgende beskrive nærmere, hvordan selvevalueringsværktøjet omsætter et udfyldt spørgeskema til en række anbefalinger.

TRIN 1: SKOLEN UDFYLLER ET SPØRGESKEMA

For at bruge værktøjet skal skolen først udfylde et spørgeskema med 25 spørgsmål. Spørgsmålene i skemaet repræsenterer til sammen de rammebetingelser, der bør være til stede på en skole, hvor anvendelsen af it og digitale læremidler er fuldt udviklet.

De 25 spørgsmål fordeler sig med fem spørgsmål i hver af fem følgende kategorier:

- Ledelse og rammevilkår
- Skolens ressourcer
- Undervisning i praksis

- Elev-perspektiv
- Organisation

For hvert spørgsmål skal skolen placere sig selv på et niveau fra 1 (laveste modenhed) til 5 (højeste modenhed).

TRIN 2: VÆRKTØJET MATCHER BESVARELSE MED ANBEFALINGER

Når skolen har vurderet sig selv på alle 25 parametre, giver selvevalueringsværktøjet feedback på baggrund af besvarelserne i spørgeskemaet. Værktøjet giver feedback ved – for hver af de fem kategorier – at slå skolens besvarelser op i en database, der rummer skræddersyede anbefalinger for en lang række 'scenarier', som kan udledes af skolens besvarelse af de fem spørgsmål inden for kategorien:

Feedback-databasen rummer 75 forskellige scenarier for hver kategori i spørgeskemaet – i alt 375 scenarier på tværs af de fem kategorier. Hvert scenarie er beskrevet dels ved en titel og en beskrivelse, dels ved en række anbefalinger til konkrete initiativer, der kan iværksættes, hvis skolen ønsker at forbedre sig selv inden for denne kategori.

For at finde det scenarie i databasen, der bedst passer til skolens situation inden for hver af de fem kategorier, bruges skolens besvarelse af de fem spørgsmål inden for den pågældende kategori. De 75 udviklede scenarier dækker ikke alle mulige svarkombinationer for de fem spørgsmål i en kategori. Det skyldes, at en lang række svarkombinationer vil være næsten ens, når det kommer til en sammenfattende beskrivelse af skolens situation og forslag til anbefalinger. De 75 scenarier er designet, så de beskriver en bredt dækkende vifte af de hyppigst forekommende svarkombinationer.

TRIN 3: SKOLEN PRÆSENTERES FOR ANBEFALINGERNE

Når værktøjet har matchet skolens besvarelse med scenarier og anbefalinger for alle fem kategorier, præsenteres skolen for dem side om side med deres egen besvarelse af de fem spørgsmål inden for området.

LINK TIL DET DIGITALE RÅDS SELVEVALUERINGSVÆRKTØJ

Det Digitale Råds selvevalueringsværktøj er tilgængeligt online på <http://selvevaluering.cedi.dk>.